

УКРАЇНА НЕ TERRA INCOGNITA

Україна є державою, яка розташована в центрі континентальної Європи, що відноситься до західної частини материка Євразія та південно-західної частини великої Східноєвропейської рівнини. На заході України знаходиться частина гірського масиву Східних Карпат, а на крайньому півдні — Кримські гори. Географічне розташування України відповідає широтам Франції, північної частини США та південних районів Канади, що зумовлює відповідні природні умови. Територія країни простягається із заходу на схід на 1316 км, а з півночі на південь — на 893 км. Загалом територія України витягнута із заходу на схід на 400 км більше, ніж з півночі на південь; довжини північної та південної частин значно менші від центральної, видовженої в широтному напрямку. Площа України — 603,7 тис. км², що становить 5,7 % території Європи та 0,43 % території суходолу світу.

Етнічні землі українців перевищують межі утвореної ними держави майже на 200 тис. км². Дослідження поширення української мови здійснювалися ще за часів Російської імперії. Оприлюднена у 1871 р. карта засвідчує межі розселення українців. «Територія, заселена переважно українським населенням, простягається між 43° та 54° північної широти, 21° і 44° східної довготи (від Грінвіча), займаючи таким чином широку і довгу полосу Східної Європи, площею близько 850 тис. км²»²⁴. Як бачимо, площа етнічних українських земель перевищує територію сучасної держави Україна на 247 тис. км². Це беззаперечний доказ безпідставності будь-яких територіальних претензій до сучасної України. В Україні немає, не було і бути не може «исконно русских земель».

Чисельність населення України на 1 січня 2022 р. становила 41 167 335 осіб, що на 2 млн менше у порівнянні з даними ООН станом на 1 липня 2020 р. Тоді населення України становило 43,733 млн осіб разом з тимчасово окупованою АР Крим, а також частинами Донецької та Луганської областей. За кількістю населення Україна посідає

---

²⁴ *Украинский народ в его прошлом и настоящем*, т. 2 (Петроград: Типография «Общественная польза»), 361.

35-ту сходинку серед усіх країн світу. Чисельність населення України постійно зменшується, народжуваність у 2022 р. становить 13,1 ‰ (189-те місце у світі), смертність — 12,7 ‰ (9-те місце у світі), природний приріст — +0,4 ‰ (207-ме місце у світі).

Рис. 1. Карта поширення української мови, оприлюднена 1871 р.

Розв'язана московським режимом війна проти України вкрай негативно позначається на демографічній ситуації. Щонайменше 5 млн українців виїхали за кордон. Значна частина населення перебуває на окупованих територіях, була вивезена до РФ чи змушена вдатися до переселення в інші, більш безпечні регіони України. Десятки тисяч громадян України загинули. Точну кількість загиблих можна буде встановити лише після визволення українських земель.

Населення країни розміщене нерівномірно, значна його кількість сконцентрована у великих промислових центрах східних областей, Центрального Подніпров'я, навколо приморських міст Північного Причорномор'я, Південного узбережжя АР Крим, у столиці та навколо неї. Водночас сільське населення найбільше сконцентроване на Прикарпатті, Галичині та Поділлі. Середня густина населення — 76,1 осо-

би/км². Рівень урбанізації є досить високим — 65,09 %. В Україні налічується 1345 міських поселень, з яких три міста-мільйонники — Київ (столиця), Харків та Одеса.

Україну населяють переважно українці, їхня кількість суттєво переважає в усіх областях, окрім АР Крим, де частка росіян трохи більша за половину. У містах, особливо сходу та півдня, мешкає велика частка росіян та представників інших народів, що зумовлено масовою імміграцією за часів перебування у складі Російської імперії та особливо Радянського Союзу. Національні меншини компактно проживають в таких регіонах: кримські татари — АР Крим, румуни та молдовани — Чернівецька область, угорці — Закарпатська область, болгари, молдовани й гагаузи — Одещина, болгари й греки — приазов'я Запорізької та Херсонської областей.

Офіційна мова — українська, у вжитку поширеною є російська, регіонально — кримськотатарська (АР Крим), румунська (Чернівецька область), угорська (Закарпаття) та інші.

Високий рівень людського капіталу в Україні постійно засвідчує індекс людського розвитку програми розвитку ООН, яка оприлюднює глобальний рейтинг людського капіталу, підготовлений з ініціативи Всесвітнього економічного форуму. Висока позиція України в рейтингах склалася передусім завдяки тому, що рівень грамотності громадян України складає 99,8 %.

Більшість населення України сповідує християнську віру і відносить себе до однієї з конфесійних громад: Православної церкви України та створеної під безпосереднім впливом Росії Української православної церкви Московського патріархату, Української греко-католицької і римо-католицької церков. Стрімко розвиваються різноманітні громади протестантських церков (переважно на сході); до окупації АР Крим відроджувалися громади мусульман.

Значні розміри та особливості конфігурації зумовлюють певні особливості природних умов на території країни. Україна — це велика східноєвропейська держава, що межує із сімома іншими країнами, омивається Азовським і Чорним морями, має розгалужену мережу річок, здебільшого це довгі водні артерії, лежить (з півночі на південь) в зонах мішаних лісів, лісостепу та степу.

На території України надзвичайно розгалужена мережа річок. Це і значні водні артерії: Дніпро, Дунай, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець, — і малі річки та водотоки, яких налічується 63 119. Основними басейнами річок є басейн Вісли — 3112 малих річок (серед інших річки Сян, Вепш, Західний Буг); басейн Дунаю — 17 612 малих річок (найбільшими є річки Тиса, Серет, Прут, Черемош); басейн Дністра — 14 866 ма-

лих річок (найбільшими є річки Стрий, Ломниця, Бистриця); басейн Південного Бугу, до якого належать 6638 малих річок, найбільшими притоками є Синюха та Інгул; басейн Дніпра налічує 15 381 малу річку; найбільшими за водністю є річки Прип'ять, Рось, Стир, Горинь, Случ, Тетерів, Десна, Сейм, Сула, Псел, Хорол, Ворскла, Самара, Інгулець. До басейну Азовського моря належить річка Сіверський Донець та її притоки Оскіл, Айдар, Лугань. Загалом до басейнів Чорного й Азовського морів належить 90 % української території; до басейну Балтійського моря — річки басейну Вісли: Сян, Вепш, Західний Буг²⁵.

Україна має також чимало природних багатств, зокрема еталонні чорноземи; а за запасами літію входить до десятки країн світу. Сприятливий рівнинний рельєф, різноманітні шляхи сполучення (суходолом, водою та повітрям) сприяють інтеграції та економічній діяльності всіх регіонів.

Внаслідок свого географічного положення — перехрестя східних і західних цивілізацій — Україна стала одним з найважливіших епіцентрів світової історії, що проявлялося на всіх етапах її розвитку — від доби палеоліту до сучасності. Ця історія є нелінійним, мультикультурним та багатоетапним державотворчим процесом, що розгортається упродовж тисячоліть.

У пропонованій книзі на основі достовірних джерел та сучасного історико-філософського бачення історичного процесу розкриваються усі періоди становлення української цивілізації — від поселень перших людей та протодержавних утворень до відновлення державності України наприкінці ХХ ст. Особлива увага приділена складним процесам етно- та державогенезу, тяглості націєтворчого процесу та перервності державотворення, боротьбі за збереження національної ідентичності та державного суверенітету України.

Українські історики, вчені та відомі практики у сфері міжнародних відносин, мовознавці та філософи у цій праці розкривають шляхи, що ведуть Україну у майбутнє попри багатовікову протидію московських царів та їхніх спадкоємців. Автори переконані, що разом із цивілізованим світом Україна переможе рашистів і стане процвітаючою європейською країною.

---

²⁵ А. В. Яцик, та В. М. Хорев, ред., *Водне господарство в Україні* (Київ: Генеза, 2000), 22–43.